

Adis Zilić

SJEĆANJE NA AKADEMIKA DUBRAVKA LOVRENOVIĆA (1956-2017)

O naučnom opusu akademika Dubravka Lovrenovića i njegovom doprinosu historijskoj nauci, posebno medievistici, mnogo se pisalo tokom 2017. godine u mjesecima koji su slijedili nakon njegove smrti. Iz tog razloga se na ovom mjestu neće naći njegova detaljna biografija i bibliografija, niti konačni opis tema koje je kroz višedecenijski istraživački rad objavljivao u vidu knjiga ili zasebnih studija. Naučnoistraživački rad akademika Lovrenovića zaslužuje poseban osvrt.

Diplomirao je 1979. na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu. Magistrirao je 1985. na Univerzitetu u Beogradu na temu *Balkanske zemlje prema mletačko – ugarskim ratovima početkom XV stoljeća*. Doktorsku disertaciju pod nazivom *Bosna i Ugarska (1387 – 1463)* odbranio je 1999. godine na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu. Na istom fakultetu je bio zaposlen, gdje je prošao sva nastavna zvanja. Bio je redovni profesor, uža naučna oblast Historija srednjeg vijeka. Od 2012. godine izabran je za dopisnog člana Akademije nauka i umjetnosti BiH. Osim ovih općih informacija o Lovrenovićevom školovanju i napredovanju u nastavnim zvanjima, u prvom dijelu sjećanja izdvojit ću posebno četiri segmenta po kojima je prepoznatljiv njegov naučno – istraživački rad, bez namjere ulaska u detaljniju analizu.

Prvi segment tiče se odbranjene disertacije. Dopunjenu doktorsku disertaciju objavio je 2006. pod naslovom *Na klizištu povijesti. Sveta kruna ugarska i Sveta kruna bosanska 1387-1463*; djelo nezaobilazno za dalje proučavanje historije Istočno – centralne Evrope. U njemu je Lovrenović iznio sasvim nova stajališta o odnosima Ugarske i Bosne. Naime, osporavao je vazalni status Bosne, predstavivši ovu zemlju kao ravnopravnog partnera drugim političkim subjektima u široj regiji.

Nakon objavljenih rezultata sopstvenih istraživanja, te istraživanja njegovog mentora akademika Marka Šunjića, koji je prethodno obradio odnose Bosne i Venecije, Lovrenović je otišao nekoliko koraka dalje u ovom pravcu.

Kroz mentorski angažman u potpunosti je zaokružio međunarodne odnose Bosne sa drugim državama u široj regiji, tako što je sa svojim kandidatima dogovarao obradu sličnih tema. Tako su u posljednje tri godine (2015. – 2017.) odbranjene čak četiri doktorske disertacije u kojima se opisuju odnosi Bosne sa drugim relevantnim političkim subjektima u regiji: Osmanlijama, Dubrovnikom, Srpskom despotovinom i Rimskom kurijom. Navedene disertacije trebale bi u dogledno vrijeme biti objavljene u vidu zasebnih monografija, čime će se u potpunosti zaokružiti pitanje vanjskopolitičkih odnosa Bosne sa drugim državama, sa kojima je ova zemlja održavala intenzivne kontakte u razvijenom i kasnom srednjem vijeku. Široj javnosti je manje poznat ovaj Lovrenovićev doprinos na daljem razvoju historijske nauke.

Drugi segment Lovrenovićevog prepoznatljivog angažmana je pitanje problematike Crkve bosanske. To je polje na kojem je također dao svoj doprinos, pridruživši se dugoj listi historičara koje je ova “vječna” tema zaintrigirala. Dalje je razrađivao ranije stavove iz historiografije, po kojima se radi o autokefalnoj crkvi. Iznio je novu tvrdnju o *djedu*, poglavaru Crkve bosanske, kao osobi zaduženoj za krunisanje bosanskih kraljeva. Argumentirano je raspravljao po ovim pitanjima i branio svoje stavove u više radova, koji se također mogu okarakterizirati kao značajni pomaci u nauci. Posebno bih istakao studiju iz 2009. godine, *Profani teror – Sveta retorika (Kako je bosanski vojvoda Radosav Pavlović postao opaki pataren, bič katoličke vjere)*, kojom Lovrenović dokazuje svoje teze na osnovu analize prvorazrednih izvora, povelja nastalih u kancelariji Pavlovića, jedine vlastelinske porodice čiji članovi su dosljedno slijedili Crkvu bosansku.

Treći segment je isticanje problema mitologizacije historijske nauke i njene zloupotrebe u savremenom kontekstu, o čemu je Lovrenović polemički pisao u više navrata, pretežno publicističke tekstove. Četvrti bitan segment odnosi se na posljednji period njegove naučne karijere, koju je obilježilo istraživanje sepulkralne arhitekture i materijalne kulture po kojoj je prepoznatljiva srednjovjekovna bosanska država. Rezultat je objavljivanje monografije *Steći – bosansko i humsko mramorje srednjeg vijeka*, koja je u vrlo kratkom roku, zbog velikog interesovanja, doživjela čak tri izdanja 2009., 2010. i 2013. godine. Knjiga je 2010. prevedena na engleski jezik i

to je ujedno četvrto izdanje. Kada se uzme u obzir i prijevod na jedan od svjetskih jezika, onda je ova knjiga u razmaku od pet godina doživjela četiri izdanja, što je zaista impozantno za naše prilike.

S obzirom na to da je ovo sjećanje na uvaženog profesora pripremljeno za časopis *Istraživanja* Fakulteta humanističkih nauka Univerziteta “Džemal Bijedić” u Mostaru, bitno je kazati da je Dubravko Lovrenović svoje enciklopedijsko znanje prenosio i studentima u ovom gradu. Lovrenović je pet godina bio angažiran kao spoljni saradnik na Nastavničkom fakultetu Univerziteta “Džemal Bijedić” u Mostaru, Odsjek historija i geografija. Od akademske 2002/03. do 2006/07. godine angažiran je na predmetima *Opća historija do kraja XVIII stoljeća* i *Opća historija od kraja XVIII stoljeća*.

Osim što je ostvario brojne međunarodne kontakte i boravio u više navrata na prestižnim svjetskim univerzitetima, Lovrenović je aktivno učestvovao u radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, čiji je bio član od 2002. do 2016. godine. Najzaslužniji je za uvrštavanje stećaka na UNESCO – vu listu svjetske baštine, pri čemu je bio nosilac čitavog projekta. Moglo bi se također posebno pisati o njegovom političkom angažmanu i javnim istupima. Često je komentarisao društvenu svakodnevicu, djelujući poput intelektualca u pravom smislu riječi. Ipak ću sve navedeno samo spomenuti i svjesno izbjeći širu elaboraciju zbog ograničenog prostora.

Dodatni razlog je što ovom prilikom posebno želim istaći još jedan veoma bitan segment njegovog profesionalnog angažmana – govorit ću na sopstvenom primjeru o akademiku Lovrenoviću kao nastavnom radniku i pedagogu koji je znao prenijeti znanje, i kod studenta i mlađeg kolege podstaći ljubav prema nauci. Posebnu pažnju zaslužuje njegov mentorski rad te obrazovanje brojnih diplomanata, magistara i doktora nauka, što mogu posvjedočiti u najbitnijim crtama.

* * *

Sa profesorom Dubravkom Lovrenovićem upoznao sam se početkom 2009. godine, nakon upisa postdiplomskog studija na Odsjeku za historiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu. Dolaskom u novu sredinu obogatilo sam iskustvo i proširio vidike jer sam kroz nastavak školovanja upoznao

još tri profesora čija je uža naučna oblast Historija srednjeg vijeka. U kontaktu sa kolegama sa studija saznao sam kako je Dubravko Lovrenović omiljen i kao profesor i kao čovjek među studentima Odsjeka za historiju Filozofskog fakulteta. Ubrzo sam se uvjerio u ovu tvrdnju kroz proces nastave i izradu magistarskog i doktorskog rada.

Prilikom izbora mentora za izradu magistarskog rada za mene nije bilo dileme. Nakon što sam iskazao želju za radom na lokalnoj temi, vezanoj za prostor Hercegovine, profesor je predložio obradu istaknute plemićke porodice Radivojevića – Vlatkovića, na čemu sam mu veoma zahvalan. Nakon odbranjenog magistarskog rada u junu 2012. godine, sa istim mentorom i dijelom komisije prijavio sam doktorsku disertaciju na Fakultetu humanističkih nauka u Mostaru.

Sa profesorom Dubravkom Lovrenovićem sarađivao sam u okviru različitih aktivnosti, a neke od njih su učešće na naučnim skupovima, konsultacije oko priprema mojih radova za objavljivanje te rad na objavi moje prve knjige, u kojoj se Lovrenović pojavio kao jedan od recenzenata. Posebno ističem posljednje nabrojano jer me profesor hrabrio u nastojanju da obimna studija o stećcima jednog mikroprostora ugleda svjetlo dana kao zasebna monografija. Ovako je izgledala njegova podrška ovoj publikaciji u finalnoj fazi:

Drago mi je da će knjiga o stećcima uskoro ugledati svjetlo dana. Time ćete okruniti ogroman trud uložen u cijeli taj projekt. Bit će mi drago da sudjelujem u njezinom predstavljanju. Ista stvar je i sa Vašim doktoratom. Očito je da ste tome posvećeni i ne sumnjam da ćete dostići cilj kojemu težite. To će biti i najljepše u svemu tome: proizvesti ćete novo znanje i sa novim znanjem unaprijediti i novog sebe u vlastitom duhovnom rastu.¹

Također bih istakao pozitivan i motivirajući stav mentora po pitanju objavljivanja mog rada o (de)mitologizaciji ličnosti kraljice Katarine Kosača i njenog testamenta. Tema veoma intrigantna i osjetljiva za istraživanje, zbog čega je njegova podrška bila posebno izražena. Nije nimalo neobično s moje strane što sam po ovom pitanju očekivao podršku od profesora Lovrenovića,

osobe prepoznatljive po britkom peru i kontinuiranim istupima protiv mitologizacije i ideoloških konstrukcija u historijskoj nauci.

Rukopis doktorske disertacije predao sam 15. septembra 2016. na čitanje mentoru. Vođen ranijim iskustvom predaje magistarskog rada na uvid mentoru, očekivao sam relativno brz odgovor. Nisam pogriješio u procjeni – već nakon dvije sedmice profesor me pozvao na konsultacije. Početkom oktobra potpisao je saglasnost za dalju proceduru i dao sugestije za poboljšanje nekih dijelova teksta rukopisa.

Prethodno smo se ugodno družili u ljetnoj školi, koju je Lovrenović organizirao zajedno sa suprugom u julu 2016. godine. Ljetna škola o demitologizaciji nacija i identiteta, sa akcentom na Bosni u evropskom srednjem vijeku, održavala se u njegovom rodnom Jajcu, gdje sam proveo nekoliko dana i uzeo učešća zajedno sa drugim kolegama. Upravo tih dana stećci su uvršteni na UNESCO – vu listu svjetske baštine što je za profesora predstavljalo svojevrsnu satisfakciju, nakon mukotrпно obavljenog višegodišnjeg posla i brojnih prepreka pređenih na tom putu.

Zakazali smo i termin odbrane disertacije za 20. decembra, na koji profesor Lovrenović ipak nije mogao doći zbog lošeg zdravstvenog stanja. Umjesto mentora, tročlanu komisiju popunio je ranije imenovani zamjenški član, što je bilo u skladu sa standardnom procedurom. Nepunih mjesec dana nakon odbrane profesor Lovrenović je napustio ovaj svijet. Iza sebe je ostavio čitavu plejadu učenika koji će nastaviti dalje njegovim utrtim putem.

Profesor Lovrenović je bio osoba izrazito naglašenih gospodskih manira, veoma komunikativan i susretljiv, zbog čega je uživao ugled i poštovanje šire društvene zajednice. Hvala Vam, profesore, za sve što ste nas naučili.